

Що стосується вимог для отримання статусу адвоката, то законопроектом передбачені більш жорсткі умови отримання ліцензії, що в свою чергу сприятиме зменшенню на ринку юридичних послуг малокваліфікованих та недобросовісних осіб, що надають професійну правничу допомогу.

Так, у ст. 6 Проекту змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» збільшено необхідний стаж в галузі права з двох до трьох років. Також, частина 2 статті доповнена умовами, при яких відсутня можливість отримання статусу адвоката у випадках якщо особа:

1) має захворювання, перешкоджаюче здійснювати адвокатську діяльність, перелік яких встановлюється спільним рішенням центрального органу виконавчої влади в сфері охорони здоров'я, та Ради адвокатів України;

2) протягом останніх п'яти років притягувалась до адміністративної відповідальності за здійснення корупційного правопорушення (замість останніх трьох років).

Відповідно зміни внесені до статей 8, 9, 10, які передбачають допуск до здачі кваліфікаційного іспиту, процедуру такого іспиту та порядок стажування. Стаття 20 законопроекту конкретизувала та доповнила професійні права адвоката для сприяння співпраці адвокатури з державними органами та приватними особами.

Перспективне конституційне закріплення норм щодо статусу адвоката підкреслює важливу роль адвокатури в системі справедливого правосуддя. Зміни на конституційному рівні щодо статусу адвоката повинні знайти своє відображення у змінах до ЦПК (ст. ст. 12, 40, 56, 84), до Кодексу адміністративного судочинства (статті 16, 56), до Господарського процесуального кодексу України (ст. 28), до Кодексу України про адміністративні правопорушення (статті 212, 268, 269, 270, 271), до Закону України «Про нотаріат» (ст. 8), до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» (ст. 11), до Закону України «Про третейські суди» (ст. 34) та ін.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок про те, що прийняття змін до Конституції, передбачених Пропозицією робочої групи з питань правосуддя призведе до закріплення виключного права представництва інтересів в суді та захисту від обвинувачення за адвокатами при здійсненні цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства, а також при розгляді справ про адміністративні правопорушення, що в свою чергу, забезпечить надання кваліфікованої професійної правової допомоги в судах та поліпшить якість юридичних послуг за рахунок більш жорстких умов відбору. Адвокат, як сумлінний захисник та учасник процесу правосуддя водночас, набуває конституційного статусу поряд з прокурором та суддею, що сприяє його незалежності та рівноправності поряд з іншими учасниками судового розгляду.

Білецька А. М.,

суддя Харківського апеляційного господарського суду, здобувач кафедри організації судових та правоохоронних органів, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРИНЦИП СПЕЦІАЛІЗАЦІ СУДДІВ

Серед напрямків реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів необхідно виділити підвищення професійного рівня суддів та ефективності

ті правосуддя й оптимізації повноважень судів різних юрисдикцій. На наш погляд, реалізація зазначених напрямів неможлива без застосування та вдосконалення принципу спеціалізації суддів.

Традиційно в Україні реалізація принципу спеціалізації судочинства обмежувалася лише існуванням, крім системи так званих «загальних» судів ще й господарських та адміністративних судів. Тобто, при дослідженні спеціалізації судочинства науковцями приділялась основна увага спеціалізації судів, а питання щодо спеціалізації суддів не знайшли значного відображення в наукових дослідженнях. У той же час законодавець деталізує зазначений принцип в ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», де зазначається, що у судах загальної юрисдикції за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ. Крім того, поряд с диспозитивністю запровадження спеціалізації суддів закон передбачає й імперативні норми за якими у місцевих загальних судах та апеляційних судах діє спеціалізація із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх та слідчого судді, який здійснює повноваження із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законодавством.

Проблеми щодо розгляду певних категорій справ, про злочини, вчинені неповнолітніми є не новими. У зв'язку із ефективними показниками запровадження спеціалізації суддів щодо розгляду кримінальних справ про злочини, вчинені неповнолітніми зазначену спеціалізацію було закріплено на законодавчому рівні. Так Кримінальний процесуальний кодекс України в 2012 р. ввів посаду судді, уповноваженого здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Він вирішує питання щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень (ч. 10 ст. 31).

Наступною обов'язковою формою спеціалізації суддів є слідчий суддя, який здійснює повноваження із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законодавством. У Кримінальному процесуальному кодексі України відсутня окрема стаття, яка б містила норми про статус слідчого судді як суб'єкта кримінального провадження. У законі у визначенні терміну «слідчий суддя» означено лише спрямованість його діяльності через вказівку на повноваження (права, які є одночасно й обов'язками): «суддя... до повноважень якого належить здійснення у порядку, визначеному цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні...» (п. 18 ст. 3 КПК України).

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» в ч. 5 ст. 21 встановлює організаційну сторону правового статусу слідчого судді, зазначаючи, що з числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законом. Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного

суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Закон передбачає обов'язкову наявність у місцевих, апеляційних та вищих спеціалізованих судах лише дві зазначені вище форми спеціалізації суддів. Всі інші форми внутрішньої спеціалізації суд має право вирішувати на власний розсуд шляхом прийняття рішення на зборах суддів відповідного суду. Це право судді реалізують шляхом утворення спеціальних судових палат, колегій і складів.

Так, наприклад, в Харківському апеляційному господарському суді з 1 червня 2014 року запровадили спеціалізацію у формі створення трьох судових палат:

- першої судової палати, яка розглядає спори, що виникають із законодавства про зовнішньоекономічну діяльність та іноземне інвестування;
- другої судової палати, яка розглядає справи про банкрутство;
- третьої судової палати, яка розглядає справи про інтелектуальну власність.

Усі інші справи, за виключенням вказаних спеціалізацій, які надходять Харківського апеляційного господарського суду, розподіляються між суддями усіх судових палат відповідно до принципу черговості згідно вимог статті 2¹ Господарського процесуального кодексу України та Положення про автоматизовану систему розподілу справ.

Підсумовуючи, можна зазначити, що принцип спеціалізації суддів є однією з основних гарантій якісного, професійного вирішення судових справ. В той же час, зазначений принцип не реалізується повною мірою та носить обмежений характер, оскільки на сьогодні більш вагоме значення приділяється спеціалізації судів, тобто побудові та структурі судової системи. Однак, задля підвищення професійного рівня суддів та ефективності правосуддя й оптимізації повноважень судів різних юрисдикцій, на наш погляд, недостатньо створення спеціалізованих судів. Варто розвивати та звужувати спеціалізацію суддів. Необхідно запроваджувати нові напрямки та форми спеціалізації суддів, а саме за складністю справ та за предметом розгляду. Звуження спеціалізації суддів повинно стати ефективним механізмом прискорення судового розгляду без впливу на його якість, а це, в свою чергу, сприятиме особам отримання якісних результатів правосуддя.

Борисенко М. О.,

аспірант кафедри криміналістики та кримінального процесу, Академія адвокатури України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ

Забезпечення єдиного застосування норм права судами різних країн світу у значній мірі залежить від того, до якої правової системи належить та чи інша з них, оскільки у різних судових системах представників різних правових систем запроваджуються при-таманні лише конкретній країні механізми забезпечення єдності правозастосування.